

in de nabijheid (hij kocht voor enkele tienduizenden guldens aan rijpaarden) maakte hij van bouwmaterialen gebruik die voor de aanleg van het vliegveld Venlo bestemd waren.

De hem ten aanzien van de klokkenvordering verleende opdracht vond Meulenberg niet aangenaam, maar hij accepteerde haar. Ten dele via onderaannemers zette hij in de herfst van '42 ca. driehonderd arbeiders aan het werk die in een dertigtal ploegen ingedeeld werden. Die ploegen verwoegden zich bij de kerken die hun klokken moesten afstaan. Aanvankelijk was overwogen, het neerhalen van de klokken des avonds in het donker uit te voeren (men voorzag dat zich allerlei incidenten zouden voordoen als men het bij daglicht deed), maar dat bleek onuitvoerbaar. Inderdaad, die incidenten bleven niet uit. Door het Episcopaat dat bij Seyss-Inquart geprotesteerd had, was instructie aan de geestelijkheid gegeven, de kerkklokken niet alleen niet aan te geven maar ook niet af te staan, 'mocht echter onverhoopt met dwang worden opgetreden, dan zal men voor de overmacht moeten zwichten.'¹ Van het totaal aan reacties hebben wij geen overzicht, maar het lijkt ons aannemelijk dat de onderaannemers en arbeiders van de fa. Meulenberg, waar zij maar verschenen, van de zijde van het publiek duidelijk te merken kregen wat men van hun houding dacht. 'Wij steken geen vinger uit!' had *Vrij Nederland* naar aanleiding van de klokkenvordering als aanwijzing gegeven² – en ziet: Nederlanders waren het die de zaak voor de bezetter opknaptten. In Venray, Mierlo, Horst en Deurne werden de kabels die voor het omlaagtakelen van de klokken nodig waren, doorgesneden en werd de takel onbruikbaar gemaakt. In Maasniel bij Roermond stond 'nagenoeg de gehele bevolking ... met woedende blikken' naar het takelen te kijken. 'Voortdurend', aldus het verslag van een propaganda-inspecteur van de NSB, 'werd geroepen: 'vielen die rotzakken toch kapot vanuit de toren; de rotte NSB'ers zijn de schuld dat onze klokken worden gestolen.'³ Van een 'kameraad Janssen', een van de uitvoerders van de fa. Meulenberg, had deze inspecteur, met betrekking tot een niet nader aangeduide gemeente het volgende relaas vernomen:

'Mij wendende tot de pastoor voor de sleutel van de toren, verwees deze mij

¹ Rondschrijven, 21 aug. 1942, van de aartsbisschop aan de pastoors van het aartsbisdom (Stokman: *Het verzet der Nederlandse bisschoppen*, p. 252). Van de vier bisschoppen gingen overeenkomstige brieven uit. ² *Vrij Nederland*, III, 4 (2 nov. 1942), p. 8. ³ NSB, propaganda-inspectie: Rapport over reis naar Limburg, 22 dec. 1942 (NSB, 231).